

MILJÖUTSKOTTETS UTLÅTANDE 6/2014 rd

Statsrådets skogspolitiska redogörelse 2050

Till jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 februari 2014 statsrådets skogspolitiska redogörelse 2050 (SRR 1/2014 rd) till jord- och skogsbruksutskottet för beredning och bestämde samtidigt att miljöutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till jord- och skogsbruksutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- avdelningschef Juha Ojala och förstråd Marja Kokkonen, jord- och skogsbruksministeriet
- professor Ari Pappinen, Östra Finlands universitet
- direktör Petri Ahlroth, Finlands miljöcentral
- utvecklings- och miljöchef Antti Otsamo, Forststyrelsen

- forskningschef Taneli Kolström, Skogsforskningsinstitutet
- branschchef Alina Ruonala-Lindgren och direktör för skogsärenden Jouni Väkevä, Skogsindustri rf
- jurist Tiina Vyyryläinen, Turism- och Restaurangförbundet rf
- forskare Esa Kaitila, Pappersförbundet rf
- skogsdirektör Juha Hakkarainen, Centralförbundet för lant- och skogsbruksproducenter (MTK)
- skyddsexpert Paloma Hannonen, Finlands naturskyddsförbund rf
- skogsexpert Panu Kunttu, WWF Finland.

Dessutom har skriftligt yttrande lämnats av
— miljöministeriet
— Trä- och specialbranschernas förbund.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Skogarnas ekologiska hållbarhet

En grundläggande förutsättning för att vår skogsbransch ska kunna skapa ny och hållbar tillväxt, nya jobb och tjänster samt psykisk välfärd är enligt redogörelsen att vi har rikliga och välstående skogsresurser som präglas av biologisk mångfald. Då betjänar skogsresurserna också anpassningen till och dämpningen av klimatförändringen på optimalt sätt. Utskottet omfat-

tar detta och välkomnar att redogörelsen lägger tonvikten på att utnyttjandet av skogarna ska bygga på ekonomisk, social och ekologisk hållbarhet.

Riktlinjerna i strategin förutsätter att skogsresurserna tillvaratas på ett mångsidigare sätt i syfte att öka välfärden. Utskottet menar att det i Finland finns utmärkta förutsättningar för en bioekonomi som bygger på förnybara naturresurser. Våra skogsresurser har ökat avsevärt under de senaste årtiondena. För tillfället är den årliga stamvedstillväxten cirka 104 miljoner ku-

bikmeter, medan marknadsavverkningarna varierar mellan 50 och 55 miljoner kubikmeter per år. I redogörelsen bedömer regeringen att avverkningen av gagnvirke kunde öka med 15–20 miljoner kubikmeter per år. Utskottet understryker att om avverkningarna ökar måste man kontinuerligt bedöma rätt nivå för den volym som kan tillvaratas. I och med att avverkningsvolymerna och avverkningsmetoderna förändras måste man också fästa ökad vikt vid att ekonomiskogarna utnyttjas på ett ekologiskt hållbart sätt. Skogsbruket blir allt effektivare och för att minska en eventuell belastning på vattendrag behövs det också effektivare vattenskyddsåtgärder. Viktiga frågekomplex är hur skogarna kommer anpassa sig till klimatförändringen och vilken kapacitet de har som kolsänkor. Klimatförändringen kan också göra jordmånen mer känslig för erosion och därigenom öka skogsbrukets miljöbelastning. Utskottet betonar vikten av ekosystemtänkande i skogspolitiken. Skogarna producerar inte bara virke utan också bär, svamp och rekreationsvärden samt binder kol, upprätthåller biologisk mångfald och producerar rent vatten. Dessa funktioner kallas ekosystemtjänster.

Det är också av stor vikt att en hållbar skötsel och användning av skogarna kan främja bekämpningen av och anpassningen till klimatförändringen samt förbättra tillståndet i mark och vattendrag. Klimatförändringen utgör i sig en risk för skogarna genom till exempel insektsskador och tilltagande extrema väderförhållanden. Ett hållbart utnyttjande av skogarna och värnande av den biologiska mångfalden bidrar därför till att skogarna klarar sig i klimatförändringen.

Den reform av skogslagen som genomfördes nyligen tillåter en friare tillämpning av olika skötsel- och användningsformer. Med hänvisning till sitt utlåtande om ändringen av skogslagen (MiUU 28/2013 rd — RP 75/2013 rd) understryker utskottet att det är nödvändigt att kontrollera hur de nya skogsbehandlingsmetoderna påverkar den biologiska mångfalden. Utskottet påpekar vikten av att stödja god praxis genom heltäckande utbildning och rådgivning, särskilt med hänsyn till att skogsägarna blir äldre och

skogsägandet alltmer splittrat. Samfälliga skogar kan vara en lösning på denna utmaning.

Att gynna bioekonomin

I redogörelsens analys av skogsbranschens omvärld konstateras att det pågår en strukturomvandling i den traditionella skogssektorn. Papperskonsumtionen minskar och skogsbranschen måste hitta nya, versatila produkter och tjänster som ersätter den sjunkande pappersproduktionen. Produkter som bygger på bioekonomin ger branschen tillväxt. Samtidigt torde en del av dagens produkter, till exempel pappersmassa och förpackningsmaterial, bibehålla sin ställning också på lång sikt. Träbyggande har stor tillväxtpotential också på exportsidan. Utskottet anser att skogsbranschen har en central roll i strävan att nå målen för förnybar energi och en lågkolekonomi. När vi går mot en bioekonomi kan icke-förnybara naturresurser ersättas med förnybara. Likaså finns det utrymme att höja produkternas förädlingsvärde och förbättra resurseffektiviteten. I strävan att stärka förutsättningarna för bioekonomin är det särskilt viktigt att lyfta fram konkurrensfaktorer som anknyter till nya finansieringsmodeller och till kommersialiseringen av nya produkter.

Den nationella klimat- och energistrategin ställer som mål att ersätta fossila bränslen med förnybara genom att höja användningen av skogsflis. Målet för skogsflis är 25 TWh. Det bygger i synnerhet på ökad användning av flis i flerbränslepannor med målet att också ersätta torv. Utskottet hänvisar till sitt utlåtande om klimat- och energistrategin och understöder att användningen av skogsflis lyfts fram för att öka andelen förnybar energi och ersätta stenkol i enlighet med målet. Utskottet känner dock stor oro över att skogsflis på senare tid ställvis har ersatts av stenkol. Utvecklingen när det gäller förnybar energi och de mindre producenternas betingelser påverkas vid sidan av världshandelspriserna också av ekonomiska styrmekanismer, däribland beskattningen och inmatningstarifferna. Det är viktigt att snabbare än i dag är fallet ingripa mot denna utveckling som strider mot strategin. Också tillvaratagandet av skogsflis

och funktionaliteten hos transportkedjan kräver ytterligare logistiska satsningar.

Utskottet ser det också som nödvändigt att utreda hur stubbuppslagning och intensiv insamling av hyggesrester påverkar belastningen av vattendrag och hur förbränning av stubbar påverkar klimatet. Också de indirekta konsekvenserna i form av ökat behov av gödsling måste beaktas. Enligt de senaste mätmetoderna ger stubbenergi 25–35 procent mindre utsläpp än stenkolk efter 20 års användning, och efter 50 år är skillnaden 40–50 procent. Användningen av förnybar energi måste öka på ett ekonomiskt, miljömässigt och socialt hållbart sätt. Vid röjningen av stubbar och hyggesrester måste man också ta hänsyn till effekterna för rekreativsvärdet.

Utskottet understryker att bioekonomins kompetensbehov förutsätter att innehållet i och gränssnitten mellan olika utbildningsområden utvecklas för att främja interaktionen och bidra till att kompetensen inom olika vetenskapsgrenar kan kombineras på lämpligt sätt. Redogörelsen betonar att utvecklingen av kompetensen inom skogsbranschen är av central vikt för konkurrenskraften. Det gäller särskilt att locka de mest lämpade unga förmågorna till branschen. Utskottet påpekar att det likaså är viktigt att fästa större uppmärksamhet vid att utveckla kompetensen hos dem som redan arbetar i branschen.

Samordningen av skogsbruket och naturturismen

Naturturismen samt rekreativ- och välfärdstjänsterna väntas få ökad betydelse. I redogörelsen konstateras också att naturskyddsområdena är en viktig del av skogarnas värde och Finlands varumärke på internationell nivå. Utskottet välkomnar att redogörelsen lägger tonvikt vid turismpotentialen och betonar särskilt att den turism som bygger på nationalparkernas attraktionskraft har stor betydelse för sysselsättningen och totalinkomsterna på regional nivå. Det gäller därför att se naturturismens möjligheter att locka utländska turister som en värdefull chans att öka antalet jobb inom de turistiska stödtjänsterna.

Det torde finnas goda möjligheter att samordna turismen och det övriga bruket av skogarna, eftersom det i dag går att samtidigt öka såväl virkesutnyttjandet i ekonomiskogarna som skogsskyddet, vilket främjar turism och mångbruk av skogen.

Skogarna måste således utnyttjas för konsumtionsbehov, men det gäller att samtidigt beakta turismens behov och skydda tillräckligt mycket skog mot intensivt bruk. Det ökande utnyttjandet av virkestillgångarna leder likväl till ett ökat behov av att noggrannare sammanjämka skogsbrukets behov med behoven hos konkurrerande intressen, till exempel turismen. Ju intensivare skogsbruket är, desto mer sannolikt är det att det uppstår intressekonflikter mellan de olika parterna. Genom att effektivisera skogsskötseln och förbättra den skogliga tillväxten kan man å andra sidan i regel minska trycket på ett mer intensivt skogsbruk.

Utskottet menar att Forststyrelsen i egenskap av förvaltare av statens skogar särskilt bör se till att skogsbruket beaktar också den sociala hållbarheten. Forststyrelsens redovisningsmål anger i princip i vilken grad Forststyrelsen måste utnyttja sina skogar. Utskottet understryker att redovisningsmålet måste bedömas med hänsyn till ekosystemet i stort. Det är med andra ord viktigt att ta hänsyn också till andra faktorer än virkesavkastningen. Enligt en uppskattning är det inte längre möjligt att öka avverkningarna utan att den sociala hållbarheten blir lidande. Att begränsa privata skogsägares avverkningar av till exempel landskapsrelaterade skäl skulle förutsätta att det utvecklas nya verksamhetsformer, till exempel handel med landskapsvärden eller rekreativsvärden. Ett mål som nämns i redogörelsen är att stödja kommersialiseringen av sektorsövergripande immateriella och materiella ekosystemtjänster.

Utskottet understryker skogarnas betydelse som en källa för välfärd; undersökningar visar att stressen minskar om man rör sig i skog. Närskogarna samt friluftslederna och andra egentliga frilufts konstruktioner är viktiga och ger allmänheten möjlighet att vistas i skog. Allemansrätten bildar ramen för hur vi kan röra oss i

skog och mark och är en förutsättning för att skogarnas välfärdseffekter ska realiseras.

Bevarad biodiversitet i skogsnaturen

Till ett hållbart och mångsidigt utnyttjande av skogarna hör enligt redogörelsen också att trygga den ekologiska hållbarheten genom naturvård och skyddsåtgärder. Ett av de viktigaste målen som nämns i redogörelsen är därmed att trygga mångfalden i skogsnaturen.

I redogörelsen konstateras att utarmningen av den biologiska mångfalden måste stoppas och att internationella överenskommelser förpliktar till det. Utskottet understryker att skogar med biologisk mångfald är den ekologiska grund på vilken all skogsanvändning är baserad.

Enligt statsrådets principbeslut om Finlands strategi för bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald 2012—2020 är målet att stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden senast 2020. I principbeslutet sägs att ärenden och värderingar som gäller biologisk mångfald måste utgöra en central del av beslutsfattandet. Utskottet kan konstatera att utarmningen av mångfalden inte utan kompletterande åtgärder kan stoppas genom de nuvarande insatserna.

I strategin för mångfald konstateras att resultaten från den fjärde uppföljningen av de hotade arterna tyder på att skyddsåtgärderna har betydelse och att åtgärderna för att skydda skogen och vårda och använda den hållbart redan har inverkat positivt. Om man inte fortsätter att effektivt genomföra de åtgärder som redan påbörjats och inte vidtar nödvändiga tilläggsåtgärder kommer antalet hotade och försvunna skogsarter antagligen att öka i den närmaste framtiden. I synnerhet bevarandet av den biologiska mångfalden i södra Finlands skogar kräver ytterligare åtgärder. I fråga om skogarnas strukturella egenskaper är det med tanke på den biologiska mångfalden särskilt viktigt att mängden död ved ökar. Eftersom cirka 90 procent av våra skogar används för skogsbruk är hanteringen av ekonomiskogarna av stor vikt för mångfalden.

Utskottet understryker att erfarenheterna från det på frivillighet baserade handlingsprogram-

met Metso 2008—2020 är mycket goda. Programmet ger markägarna möjlighet att skydda skog antingen permanent eller på en bestämd tid om tjugo år. När det är fråga om permanent skydd är alternativen att antingen sälja markområdet till staten eller fridlysa det som privat skyddsområde. Genom programmet kan också ekonomiskogarnas mångfald tryggas och vårdas. Arealmålen för Metso är det viktigaste konkreta verktyget för att främja mångfalden och målsättningarna för den. Utskottet betonar att också antalet skyddsområden måste öka och att tillämpningen av nya skyddsmetoder som t.ex. Metso måste fortsätta. Anslagsnivån måste bibehållas under hela programtiden och även efter att det nuvarande programmet avslutats.

Med hänvisning till det föregående kan utskottet konstatera att redogörelsen utgör en god grund för utnyttjandet av skogen för att skapa ökad välfärd. Utarmningen av mångfalden har likväl inte kunnat stoppas, trots att det är en förutsättning också för att skogarna ska må bra. Redogörelsen innehåller dock inga detaljerade åtgärdsförslag, utan detta överläts åt den nya skogsstrategi som är under beredning. Det är viktigt att i strategin närmare ange vilka åtgärder som ska vidtas för att i enlighet med målen stoppa utarmningen av den biologiska mångfalden senast 2020. Beredningen av skogsstrategin måste därför samordnas nära med strategin för bevarande av mångfalden.

Utskottet konstaterar avslutningsvis att redogörelsen använder begreppet skogsareal i vid mening och avser inte bara områden för skogsbruk och traditionell skogsindustri utan även för all annan verksamhet som anknyter till skog. Skogspolitiken har också en naturlig koppling till den bioekonomiska strategin och till klimat- och energistrategin. Med tanke på detta bör de åtgärder som skissas upp i redogörelsen och de fortsatta insatserna vidtas i ett brett samarbete över förvaltningsgränserna. Det är likaså viktigt att kraftfullt, effektivt och i tillräckligt god tid påverka i EU-frågor med stor betydelse för skogsbranschens verksamhetsbetingelser.

Ställningstagande

Miljöutskottet föreslår

att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 14 mars 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Martti Korhonen /vänst
vordf. Rakel Hiltunen /sd
medl. Christina Gestrin /sv
Timo Heinonen /saml (delvis)
Pauli Kiuru /saml
Jukka Kärnä /sd
Jari Lindström /saf

Eeva-Maria Maijala /cent
Tapani Mäkinen /saml
Martti Mölsä /saf
Sari Palm /kd
Raimo Piirainen /sd
Mirja Vehkaperä /cent
ers. Sirpa Paatero /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Marja Ekroos.